

nesel s seboj, ne lažeta torej ne. Schwerzer se je mudila deset tednov v hotelu, bila je jako sitna, »ne dobra«, pa »plenti dolal«, polna tolarjev. Dete je bilo tako visoko, takih las — pokaže mož na les svetle rumenkaste barve — bilo je bolno pet, deset dnij, kopalo se je vsak dan. Zahtevala je péstunje, obdržala pa šele tretjo in jo vzela s seboj. Parnik, na kateri je spravil kuli njeno blagó, imel je visoka kolesa; bil je nedvojbeno ameriški, tedaj je šel proti severu. Péstunjo je vzel »komprador« iz misijonskega zavoda, v kateri vsprejemajo zapuščene ali kupljene kitajske otroke in jih vzgájajo za službe pri Evropcih.

Brez koristi ni bil sestanek, Cetinovič rad plača račun, kakeršen sestavi detektiv posebe za vsako osebo. Vsi so zadovoljni, le komprador je neprijetno iznenaden; pričakoval je dobiti ves denar v svoje roke in ga razdeliti po svoji volji.

Na misijonskem zavodu še zvè Cetinovič, da se je odpeljala dotična péstunja z gospó Seamens v Shanghai. Poučil se je tudi, da je tam središče evropskega življa, da imajo Rusi tam velik konzulat. Iz vsega, kar je pozvedel, sme sklepati, da se bo mudila ruska fregata »Svetlana« najdlje v tem emporiji in tam jo hoče Cetinovič tudi pričakovati.

(Dalje prihodnjič.)

Pisma iz Zagreba.

Piše Josip Starè.

XV.

Ne vemo, kaj si rodoljubne Slovenke mislijo, kadar slučajno pogledajo na tiste razvaline, katerih je vse polno po gorah in gričih romantične domovine naše; saj nam ti razdrti gradovi budé tako različnih mislij in čutov, da bi bilo težko ugeniti, katere podobe iz davne preteklosti so se ravno ta trenutek pokazale v domišljiji, opazujočega človeka. Jednemu prihajajo na misel lepe pravljice, ki si jih ljudje pripovedujejo o nekdanjih graščákih in zakletih déklicah, drugi se spominja žalostnega stanja tedanjih kmetov, čuje v živi domišljiji svoji jok in stok nedolžnih jetnikov ali pa žvenketanje orožja železnih vitezov. Zavednemu Slovencu vzkipí srce od jeze, kadar se ozrè na ta gnezda zatiralcev naroda našega in národnosti naše; pesnik pa vidi pevca popotnika, kako pred zbrano gospódo ubira strune, jim peva čudne zgodbe junakov in vitezov ter v pesmi svoji povelečuje telesne in duševne vrline slavnih žen. Čestite naše čitateljke, ki imajo polne mizice lepo vezanih knjižic, da nikdar ne pogrešajo zabavnega in po-

učnega berila, ne morejo si danes niti misliti, kako vesele so nekdaj na samotnih višavah svojih bile grajske gospé in gospodične, kadar se je oglasil kak pevec potnik ali trubadur. Dobro so mu postregle, da se je rajši mudil pri njih in jim povzdigoval srca s pesmimi svojimi, katere je zopet in zopet moral ponavljati, da jim ni ušla nobena lepa misel, in da so jim čudovite zgodbe ostale v spominu. Bogato obdarovan je pevec zapustil gostoljubni grad, plemenite gospodične pa so se pri preji in drugih opravilih svojih še dolgo menile o slavnih junakih in kar jim je družega povedala pevčeva pesem.

Dandanes je pač drugače. Pevca popotnika je zamenila vsakdanja pošta, ki redno donša knjig in časopisov, da jih človek niti ne more vseh prebirati. Premalo utegne, a še menj ima kdo potrpljenje, da bi po cele ure, nikar dneve, poslušal vezano pevčevo besedo; hlastno prebere nadaljevanje v nevezani besedi pisane pripovedke, in le malokdaj se utegne pomuditi pri posameznih mislih, v tem ko mu je pesnik le bolj za náslado, da se ponaša ž njim in da mu v krasnih platnicah poveča sijáj hišne oprave svoje. Toda krivo bi sodil, kdor bi mislil, da je po vsem svetu tako. Še je krajev, kjer se je ohranilo preprosto národno življenje, in ž njim preprosto národno pesništvo. Ne trebaš iti daleč. Naši najbližnji bratje v Bosni in Hercegovini po večem še dandanes med seboj tako živé, kakor so nekdaj živeli davni predniki njihovi. Še jih je med njimi, ki duševne hrane ne zajemajo iz tiskanih knjig, ampak ki rajši poslušajo živo besedo. Zato so se med njimi tudi še ohranili pevci, ki kakor nekdanji trubadurji hodijo od vasí do vasí, od bega do bega in kakor živa knjiga prepevajo zgodbe iz davne preteklosti naroda svojega ali pa v lepih liričnih pesmih razodevajo težave in sladkosti srca človeškega.

Kako imenitne so takšne pesmi za poznavanje národnega mišljenja in življenja sploh, ni nam treba poudarjati; a bržkone bo čestitim »Zvonovim« čitateljem tudi to znano, da ga ni naroda, ki bi se dandanes mogel ponašati s tolikim številom národnih pesmij, kakor narod hrvaški in srbski. Književniki so že mnogo tega blagá nabrali in priobčili, ali še ga je premnogo v narodu, in zdaj je menda zadnji čas, da se ti zakladi ohranijo vnukom našim, kajti le prekmalu utegnejo nam umolkniti ti zadnji trubadurji v Evropi. Veliko vrednost národnih pesmij uvidela je tudi „Matica Hrvatska“ in sklenila je izdati veliko zbirko tega neprecenljivega národnega blagá. Že pred desetimi leti se je lotila dela, ves čas je pridno dopisovala z domoljubi po vseh hrvaških krajih, in danes ima nabranih pesmij toliko, da bi ž njimi mogla napolniti petdeset knjig. Tega „Matica“ ne more, pa niti neče.

Izbrala bo torej samó najlepše cvetke, zvezala jih v lepe šopke in jih izdala v desetih zvezkih po kakih štirideset tiskanih pól.

Prvi, ki se je oglasil na „Matičino“ povabilo, bil je sam njen predsednik, presvetli gospod Ivan Kukuljević-Sakcinski. Dal je „Matici“ zbirko svojo, v katerih je pesmij v vseh treh glavnih narečjih hrvaških; dal pa ji je tudi tristo národnih pesmij, katere je po Dalmaciji nabral slavni italijanski pesnik Tomaseo. Poslednji je hotel te pesmi leta 1840. sam dati na svetlo, pa jih ni mogel zaradi neugodnih tiskovnih razmer, ki so bile vzrok, da sta tudi Rakovčeva in Ljubičeva zbirka ostali v rokopisu do denašnjega dné. Obé zbirki sta zdaj svojina „Matice Hrvatske“; posebno lepa je Ljubičeva z otoka Hvara. Znani rodoljub Pavlinović je poslal „Matici“ kakih tisočštiristo po večem lirskih pesmij iz Bosne in Dalmacije; profesor Luka Marijanović je nabral v Liki čez dvesto pesmij; iz Slavonije je najimenitnejša zbirka književnika Luke Iliča; spomina vredne so tudi pesmi, ki jih je Murat nabral na Luci Šipanjski kraj Dubrovnika, in mnoge druge, katerih tù ne moremo vseh navesti. Samó to naj še povemo, da je Baldo Glavić iz Dubrovnika poslal „Matici“ pesmij, ki vse skupaj štejejo nad stotisoč vrstic.

Tolikega vspcha se „Matica Hrvatska“ sama ni nadejala. Imela je samó še jedno željo, namreč to, da bi za zbirko svojo dobila tudi pesmij, od Hrvatov muhamedovcev, o katerih je znano, kolikanj ljubijo národne pesmi, zlasti junaške. Ker je zadnja leta mnogo muhamedovskih Bošnjakov in Hercegovcev pristopilo k „Matici“, prosil jih je odbor, če ne bi oni med verskimi svojimi brati hoteli nabrati pesmij za »Matičino« zbirko. Pokazali so dosti dobre volje, in poslali so nekoliko pesmij, ki so „Matico“ le še bolj vzpodbodle, da išče dalje. Najbolj so jo zanimale pesmi iz tako zvane turške Hrvaške, kjer je narod najčisteje ohranil junaško srce in stare navade svoje in se še prav nič ni spačil po tujih šegah. Na mnogo dopisovanje je poročil »Matičin« poverjenik in trgovec v Bišću gospod Joso Ivković, da se mu je posrečilo dobiti pevca muhamedovca, katerega vsi begovi čislajo in hvalijo kot najboljšega; naj torej pride kdo iz Zagreba, da mu bo ta pevec narekoval pesmi svoje. »Matičini« želji je ustregel vseučiliški profesor dr. Luka Marijanović, že od mladih nog vešč in spreten nabiralec národnih pesmij. Meseca septembra 1886. l. šel je gospod Marijanović v Bišće, kamor je iz Orašca, z doma svojega prišel tudi omenjeni pevec, Mehmed Kolak-Kolaković. V petih dneh je zapisal profesor Marijanović dvanajst junaških pesmij, skupaj kakih devettisoč vrstic, a to ni bil niti četrti del vseh pesmij, kar jih vé pevec Mehmed. Človek, ki ne zna

ni pisati ni čitati, in more toliko v spominu imeti, dandanes je gotovo redka prikazen. Tudi pesmi so pokazale redke pevčev dar, in bila bi škoda, ko bi se toliko narodnega blagá pogubilo. Ker se gospod Marijanović ni utegnil v Bišću dalje muditi, pregovoril je Mehmeda Kolakoviča, da je na povabilo »Matičinega« odbora dné 20. decembra 1886. l. prišel v Zagreb. Tù je Mehmed dan na dan ves mesec narekoval pesmi svoje od jutra do večera, a zapisovali so jih po vrsti prof. Marijanović, prof. Šrepel in pesnik Harambašić. Zapisali so petinšestdeset junaških pesmij, ki štejejo skupaj nad 47.000 vrst desetercev. Pevec Mehmed se odlikuje tudi v tem, da zna vrsto za vrsto počasi narekovati ter jo nadaljevati tam, kjer je prejšnji dan prejenjal. Takšnega pevca doslej ni našel še noben nabiralec narodnih pesmij in isti Vuk se je tožil, da pevci le pojó, a nobeden da ne zna narekovati.

Mislimo, da ne bode odveč, ako tù navedemo nekoliko črtic iz življenja tega nenavadnega človeka. Mehmed Kolak-Kolaković se je rodil okoli leta 1830. v Orašci kràj Kulen Vakufa, v vasi, v kateri živé sami Hrvati muhamedovci. Za mladih let se je vojskoval v Hercegovini proti Luki Vukaloviču, potem pa je v zádrugi z brati svojimi kmétoval na svoji zemlji in dosti dobro živel, dokler si bratje pred desetimi leti niso razdelili male kmetije svoje. Ob istem času mu je za vstaje leta 1876. pogorela hiša in bil je siromak, ki je po večem živel ob milosti begov. Meseca septembra 1878. l. bojeval se je v Bišću s Turki proti Avstrijancem, potem je prodal skoraj vse svoje posestvo in ni mu ostalo družega, nego prazna kočá. Kakor je že prej za begove od kmetov pobiral »tretjino« ali pa »desetino«, tako si je tudi odslej našel zaslužka na begovskih dvorih, kjer je zmeraj dobro došel zato, ker je jako pošten, pa tudi zato, ker zna s pesmimi in s támburico svojo kratiti čas turški gospódi. Že za mladih let se je naučil mnogo pesmij od ujca svojega Sinanagiča in od nekega Bećira, ki je baje bil najboljši pevec, kar jih je Mehmed kdàj slišal, kajti da je znal kakih tristo pesmij. Čuditi se moramo spominu teh preprostih ljudij, kajti Mehmedu je dosti, da mu kdo kako novo pesem pové dvakrat ali trikrat in zna jo na pamet; če mu jo pa zapoje, dovolj je, da jo čuje jedenkrat. Dokler mu je živel ujec, Mehmed iz spoštovanja do njega nikdar ni hotel očitno pred ljudmi pevati, šele po njegovi smrti je postal pevec popotnik, ki že trideset let potuje od Petrovca do Kladuše po vsi turški Hrvaški, kjer se je visoko povzdignil nad ostalimi pevci.

Mehmeda Kolak-Kolakoviča zovemo po vsi pravici *begovskega pevca*, kajti kakor nekdanji trubadurji hodi od jednega begovskega dvora na drugi, kjer brez njega ne mine nobeno gostovánje, nobena slovesnost.

Posebno rade ga poslušajo begovske gospé, ki ga tudi obilneje obdárjajo, nego njih mo¿je. Mehmed se zove begovski pevec, tudi po vsebini svojih pesmij, ki po večem spominjajo zgodbe turških begov iz tistih časov, ko so Turki vzeli hrvaško Liko ter se s krščanskimi junaki bojevali proti severu do Karlovca in Otočca, proti jugu pa do Zadra. Njegove pesmi so jedinstven ciklus, ki nam pripoveduje imenitnejše zgodbe iz krajiškega življenja v XVI. in XVII. stoletji, ko je Lika bila pod turško oblastjo. Vse osebe iz ónega kraja in tedanjega časa se opevajo tako na tanko, da nam o vsakem junaku pripoveduje, odkod je, kako si je pridobil grad ali čast, kje je dobil konja, kako se je oženil in družega več. Najslavnejša junaka sta liški Mustajbeg od Turkov, in Janković Stojan od kristjanov, pa tudi drugih je mnogo. Časih nas Mehmedove pesmi peljejo k morju, in tù nam prav na tanko opisuje tedanjo ladijo in življenje na nji. V vsaki pesmi boš našel zgodovinsko jedro, zlasti pa nam oné kažejo šege in navade tedanjih Turkov in kristjanov; kako so se junaško ženili, kako so se izkušali v boji, kako so spoštovali pobratimstvo, kako so živele žene njihove, in vse, kar se je tedaj godilo na dômu. Zanimivo je tudi to, da Mehmed poje le o junakih svojega kraja, t. j. iz tako zvane turške Hrvaške, v tem ko ne zna nobene pesmi o kraljeviči Marku in drugih hrvaških in srbskih junakih. Tudi so Mehmedove pesmi mnogo obširnejše, nego druge, kajti vsaka šteje po 700—1400 vrstic desetercev. To epsko širino napravljajo mnoge epizode, ki jih naivno in neskaženo srce Mehmedovo tako spretno vpleta, da jim práv nič ne jemlje skupne jedinstvenosti. Res, da se je Mehmed vseh pesmij, kar jih zna, od drugih naučil, vendar pa je z urojenim pesniškim darom marsikaj pre naredil, dodal ali skrajšal, kakor je bolj kazalo izredno razvitemu estetičnemu in etičnemu ukusu njegovemu.

»Matičin« odbor, zlasti pa neutrudljivi tajnik, gospod Ivan Kostrenčić in gospod prof. Marijanović sta si pridobila velikih zaslug, da sta našla pevca Mehmeda ter ga privabila v Zagreb, da sta tako rešila mnogo dragocenega národnega blagá in nam ob jednom pokazala pevca popotnika, kakeršnega bržkone ne bomo več videli; kajti z napredujočo kulturo umolknejo tudi ti naši pevci, kakor so v zahodni Evropi že davno izginili nekdanji trubadurji. Ni čuda torej, da se je vse trlo v dvorani pevskega društva »Kola«, ko se je razglasilo, da bo Mehmed pel. Nič ga ni motila velika množica ljudij. Mirno je prišel na oder v navadni turški opravi, razprostrl po tleh preprogo, sédel nánjo po turški in začel počasi in jednolično brenkati na tãmburico svojo. Mehmed je visoke postave, lepega, junaškega obraza z

orlovim nosom in črnimi brkami; z bistrimi svojimi očmi pa te zna tako milo pogledati, da se ti v prvi mah mora prikupiti. Kadar jame prepevati dolge in tožne glasove, povesi oči, žile se mu napnó in zarudelo lice ti kaže, kako se je iz dna srca svojega navdušil za pesem, ki jo poje. Dasi človeka čudno pretresejo nenavadni žalostni glasovi, vendar je pri Mehmedu in vseh pevcih te vrste beseda ali vsebina pesmi prva stvar. Petje ima le olajšati pevcu spomin, poslušalcem pa zbrati misli, da pazljiveje poslušajo. Tako je bilo pri starogrških rapsodih, pri francoskih trubadurjih in pri vseh drugih národnih pevcih.

Konečno naj omenimo še to, da je Mehmed Kolak-Kolaković stare hrvaške rodbine, ki se častno spominja v plemenitaških pismih óne dóbe, ko še ni bilo Turkov v Evropi. Upamo, da bo napredujoča kultura zopet poravnala tisto brezno, ki ga je verski razdor izkopal med brati iste krvi; da je ta naša nada opravičena, kaže nam mohamedovski pevec Mehmed, ki je prvi pesmi svoje narekoval krščenemu Hrvatu.

Bajke in povesti o Gorjancih.

Spisal J. Trdina.

34. Stražáni.

Od nekdanj že se je dobil tù pa tamo kak Podgorci, ki je znal nekoliko brati. Črke mu je pokazal gospod kapelan ali kak drug védež, vse drugo je odpravil potem sam s pridnimi vajami. Kmalu se je izuril, da je mogel moliti v cerkvi na bukve. Po večji učenosti ljudje niso hrepeneli, menda zato, ker jim se ni zdela potrebna. Ta čas je že davno minil; nastopila je nova dóba in ž njo so prišle nove potrebščine. Pismenega človeka jeli so spoštovati in častiti tudi pod visokimi Gorjanci. Skoro so se prikazali na več krajih orglarčki in cerkovniki, ki so sloveli za velike modrijane, ker so znali začrkati, dasi ne povse pravilno, svoje ime in kako številko. Radostno so jim izročali Podgorci v pouk bodre svoje otroke. Lepe nade so jih grdo prevarile, kajti se drobna mladina v teh šolah ni naučila niti brati, nikar pisati. Očetje so se jezili in preklinjali orglarčke in cerkovnike, vendar se jim je srce kmalu zopet ohladilo in pomirilo. V Stópiče, ki so koren in neko središče Podgorju, poslala jim je blaga usoda učitelja, kakeršnega so si želeli. Izprašali in potrdili so ga za to službo najučenejši ljubljanski strokovnjaki. Že na koncu prvega